

Меліхова Тетяна Олегівна, професор, доктор економічних наук, Запорізький національний університет. ORCID: 0000-0002-9934-8722

Макаренко Андрій Петрович, професор, доктор економічних наук, Запорізький національний університет. ORCID: 0000-0002-9576-928X

Меліхов Євгеній Валентинович, асистент, Запорізький національний університет. ORCID: 0000-0002-9856-9291

Скачкова Ксенія Євгеніївна, здобувач, Київський національний університет культури

МОНІТОРИНГ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПАТ «ЗАПОРІЖСТАЛЬ» ЯК МЕХАНІЗМ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ

Металургія є базовою галуззю промисловості та відіграє вагомую роль в економіці України як постачальник основних конструкційних матеріалів і індикатор соціально-економічного розвитку країни. Тому тема дослідження дуже актуальна для економіки України.

В Україні металургія, з одного боку, залишається одним з основних видів промислової діяльності, забезпечуючи до 16% загального обсягу реалізованої промислової продукції, п'яту частину товарного експорту і понад 10 млрд дол. експортної виручки, понад 200 тис. робочих місць і близько 10% в загальній середньооблікової чисельності штатних працівників в промисловості, що робить її стратегічно важливою для майбутнього розвитку вітчизняної економіки.

Проаналізовано стан і тенденції розвитку металургії в Україні. Основними проблемами металургійної галузі України є: зниження частки внутрішнього ринку України в світовому обсязі споживання готової металопродукції, зростання експорту, що пов'язано з надлишком сталевих продукції на внутрішньому ринку, відсутність інновацій в металургійній галузі, низька інвестиційна активність.

У якості об'єкта дослідження обрано промислове підприємство ПАТ «Запоріжсталь», основним видом діяльності якого є виробництво чавуну, сталі та феросплавів. Іншими видами діяльності також є: неспеціалізована оптова торгівля продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами, оптова торгівля металами та металевими рудами, вантажний залізничний транспорт. ПАТ «Запоріжсталь» входить до міжнародного металургійного холдингу «Метінвест».

На підставі фінансового аналізу дані наступні пропозиції для розвитку металургійних підприємств України: залучення іноземних інвесторів; залучення додаткових грошових потоків засновників через перегляд дивідендної політики виплат; модернізація основних виробничих фондів; перегляд асортименту продукції; зниження ставок оподаткування для металургійної продукції при споживанні на внутрішньому ринку; застосування сучасних технологій виробництва; скорочення продажу на експорт сировини і напівфабрикатів.

Ключові слова: фінансовий аналіз, управління підприємствами, фінансовий стан, металургійна галузь, ефективність металургійні підприємства.

Вступ. Металургія, традиційно є базовою галуззю промисловості та відіграє вагомую роль в економіці України як постачальник основних конструкційних матеріалів і індикатор соціально-економічного розвитку країни. На частку металургійного комплексу в Україні припадає відповідно високий відсоток загального обсягу реалізованої промислової продукції. Тому тема дослідження дуже актуальна для економіки України.

Розгляду питань фінансового аналізу сприяли роботи наступних вчених таких, як: Амоша О.І., Мушнікова С., Никифорова В., Скварка Ю., Фурдичко Л. та інших.

Постановка завдання. Мета роботи – провести фінансовий аналіз найбільшого підприємства металургійної галузі України, а також надати пропозиції щодо їх удосконалення.

Реалізація мети роботи зумовила необхідність виявлення та розв'язання наступного комплексу завдань:

- проаналізувати стан і тенденції розвитку металургії в Україні;
- провести фінансовий аналіз найбільшого підприємства металургійної галузі України.

Результати дослідження. В Україні металургія, з одного боку, залишається одним з основних видів промислової діяльності, забезпечуючи до 16% загального обсягу реалізованої промислової продукції, п'яту частину товарного експорту і понад 10 млрд дол. експортної виручки, понад 200 тис. робочих місць і близько 10% в загальній середньооблікової чисельності штатних працівників в промисловості, що робить її стратегічно важливою для майбутнього розвитку вітчизняної економіки.

Динаміка кількості підприємств галузі та обсягу реалізованої продукції представлена на рисунках 1 і 2 відповідно, складених на підставі [2].

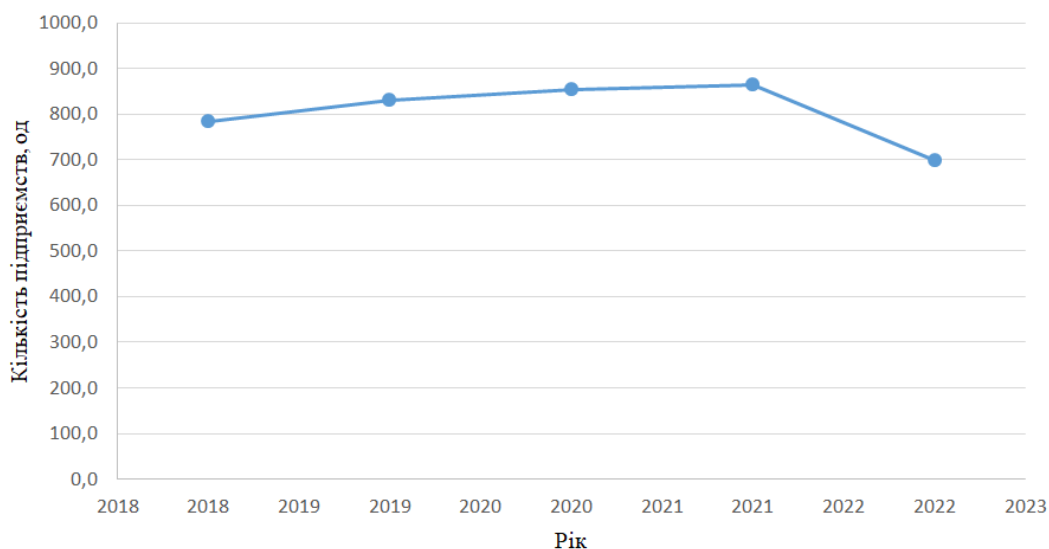

Рисунок 1 – Динаміка змін кількості металургійних підприємств

Рисунок 2 – Динаміка обсягу реалізованої продукції металургійними підприємствами України

Проаналізуємо основні показники функціонування металургійної галузі України. Виробництво готових металевих виробів, крім машин і обладнання наведені в таблиці 1.

У період з 2018 по 2021 рік в металургійній галузі України відзначається наступна динаміка ключових показників:

Зайнятість населення в металургійній галузі: За цим показником відзначається стабільне та помірне зменшення кількості зайнятих осіб у галузі протягом звітного періоду.

Середньооблікова чисельність працівників: Середня кількість працівників у галузі також демонструє спад, що може бути пов'язано з рядом факторів, таких як автоматизація виробництва, оптимізація робочих процесів, або зміни в економічному середовищі.

Таблиця 1 – Ключові показники функціонування металургійної галузі України

Показники	2018	2019	2020	2021
Зайнятість населення у металургійній галузі, тис. чол.	2426	2461,5	2358,6	2313,2
Середньооблікова чисельність працівників, тис. осіб	1851	1867	1797	1765
Середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників, грн	9633	11788	12759	14902
Індекси цін виробників металургійної продукції, відсотків	100,8	106,7	100,1	109,8
Капітальні інвестиції у металургійну галузь, млн. грн	26376	31093	19996	27285

Примітка – Складено авторами на підставі джерел [2]

Середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників: Номінальна заробітна плата вказує на певний ріст протягом років, що може свідчити про певне підвищення оплати праці в галузі.

Індекси цін виробників металургійної продукції: Індекси цін показують різноманітні тенденції. Незначний ріст індексів у 2019 та 2021 роках може бути пов'язаний із змінами вартості виробництва металургійної продукції.

Капітальні інвестиції у металургійну галузь: За цим показником відзначається коливання в обсягах капітальних інвестицій. Зменшення в 2020 році може бути пов'язане з економічними труднощами чи переглядом стратегій інвестування в галузь.

Ці загальні тенденції свідчать про динаміку в металургійній галузі та вказують на необхідність уважного аналізу факторів, що впливають на її функціонування.

Сукупні фінансові результати діяльності підприємств металургійної галузі приведені в таблиці 2.

У період з 2019 по 2022 рік в фінансових результатах підприємств галузі України відзначається наступна динаміка:

1) за вказаний період спостерігається значуще коливання фінансового результату, що може бути пов'язано з різними економічними умовами та змінами в стратегіях управління підприємствами.

Таблиця 2 – Фінансові результати підприємств галузі України

Показники	2019	2020	2021	2022
Фінансовий результат (сальдо), млн. грн	166753,2	-22289,6	449515,3	-228844,3
Прибуток, млн. грн	283690,5	210676,8	541747,4	234309,4
Збиток, млн. грн	116937,3	232966,4	92232,1	463153,7
Частка підприємств, які одержали збиток, відсоток.	27,9	30,3	28,7	35,4

Примітка – складено авторами на підставі джерела [2]

2) обсяг прибутку підприємств зросла у 2021 році, але знову зменшилася у 2022 році. Це може свідчити про зміни в умовах ринку, кон'юнктури чи ефективності внутрішнього управління.

3) збиток підприємств зростає у 2020 та 2022 роках, що може бути наслідком економічних труднощів, змін в попиті або витратних статтях.

4) частка підприємств, які зазнали збитків, зростає протягом років. Це може бути сигналом про ризики та виклики, з якими стикається галузь.

Отже, аналіз фінансових результатів вказує на потребу уважного вивчення факторів, що впливають на прибутковість та стабільність підприємств у галузі.

Динаміка виробництва основних видів продукції ПАТ «Запоріжсталь» представлена в таблиці 3.

Таблиця 3 – Динаміка виробництва основних видів продукції України*

Показники, млн. тон	2018	2019	2020	2021
Чавун	20,5	20,1	20,2	20,8
Напівфабрикати зі сталі нелегованої плоскі	9,3	9,4	10,1	10,6
Резервуари та подібні ємності з металів чорних	15,1	12,5	12,7	16,3
Труби (в т.ч. профільні) сталеві < 406,4 мм	158,8	140,2	164,1	164,0

Примітка – складено авторами на підставі [2].

З аналізу таблиці 3 видно, що відбувається зміна у структурі виробництва основних видів продукції України протягом періоду з 2018 по 2021 рік:

1. Обсяг виробництва чавуну збільшився з 20,5 млн. тон у 2018 році до 20,8 млн. тон у 2021 році, що свідчить про певний ріст виробництва цього виду продукції.

2. Виробництво напівфабрикатів зі сталі нелегованих плоских зросло з 9,3 млн. тон у 2018 році до 10,6 млн. тон у 2021 році. Це може свідчити про підвищений попит на цей вид продукції.

3. Незважаючи на спад у 2019 та 2020 роках, виробництво резервуарів та подібних ємностей з металів чорних знову зросло у 2021 році до 16,3 млн. тон. Це може бути пов'язано зі збільшеним попитом на цей вид продукції.

4. Виробництво сталевих труб (< 406,4 мм), зокрема профільних, залишалось стабільним протягом років, майже не зазнаючи змін. Загальна кількість випущених труб становила 164 млн. тон у 2021 році.

Таким чином, можна сказати, що у період з 2018 по 2021 рік відбулися зміни у виробництві окремих видів металургійної продукції, що може відображати адаптацію галузі до змін в економічних умовах та попиту на ринку.

Галузь відрізняється низьким рівнем екологічності виробництва – близько третини викидів шкідливих речовин в атмосферу в цілому по економіці доводиться на металургію, характеризується отриманням негативною або зовсім невисокою рентабельністю операційної діяльності підприємств, низькими темпами зростання прямих іноземних інвестицій і слабкою інноваційною активністю.

Це підштовхує металургійну промисловість до рішучих змін і гостро ставить перед нею завдання підвищення ефективності виробництва. Однією з основних тенденцій у розвитку вітчизняної металургії останніх років було постійне зниження обсягів виробництва металопродукції [3].

Існує широкий ряд різних методик фінансового аналізу, описаних у науковій літературі. Для проведення аналізу було обрано коефіцієнтний метод, обрані коефіцієнти наведені в таблиці 4.

Таблиця 4 – Методика проведення фінансового аналізу [3]

Показники	Методика розрахунку*	Нормативне значення
Коефіцієнт покриття	$\frac{КА}{КЗ}$	> 1
Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\frac{КА - З}{КЗ}$	> 0,6
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\frac{ГК + ФВ_{КС}}{КЗ}$	> = 0,25
Коефіцієнт платоспроможності (автономії)	$\frac{ВК}{ВБ}$	> = 0,5
Коефіцієнт фінансування	$\frac{ГК + КЗ}{ВК}$	< 1
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	$\frac{КА - КЗ}{КЗ}$	> = 0,1
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$\frac{КА - КЗ}{ВК}$	> 0,2
Коефіцієнт оборотності активів	$\frac{В}{ВБ}$	-
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	$\frac{В}{КЗ_{КС}}$	-
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	$\frac{В}{ДЗ_{КС}}$	-
Термін погашення кредиторської заборгованості, днів	$\frac{365}{К_{КС}}$	-
Термін погашення дебіторської заборгованості, днів	$\frac{365}{К_{ДС}}$	-
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	$\frac{В}{З}$	-

Продовження таблиці 4

Показники	Методика розрахунку*	Нормативне значення
Фондовіддача	$\frac{B}{OZ}$	-
Коефіцієнт віддачі власного капіталу	$\frac{B}{BK}$	-
Коефіцієнт рентабельності активів	$\frac{ЧП}{ВБ}$	-
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	$\frac{ЧП}{BK}$	-
Коефіцієнт рентабельності реалізації	$\frac{П_{рп}}{C + B_y + B_p}$	-

*КА – короткострокові активи, за вирахуванням належних до них витрат майбутніх періодів;
 КЗ – короткострокові зобов'язання за вирахуванням належних до них доходів майбутніх періодів; З – запаси;
 ГК – грошові кошти та їх еквіваленти; ФВ_к – короткострокові фінансові вкладення; ВК – власний капітал;
 ВБ – валюта (підсумок) балансу; В – виручка від реалізації продукції; КЗ_к – короткострокова кредиторська заборгованість; ДЗ_к – короткострокова дебіторська заборгованість; К_{кз} – коефіцієнт оборотності кредиторська заборгованість; К_{дз} – коефіцієнт оборотності дебіторська заборгованість;
 ОЗ – основні засоби; ЧП – чистий прибуток; П_{рп} – прибуток від реалізації продукції;
 С – собівартість реалізованої продукції; В_у – Управлінські витрати; В_р – витрати на реалізацію.

У якості об'єкта дослідження обрано промислове підприємство ПАТ «Запоріжсталь», основним видом діяльності якого є виробництво чавуну, сталі та феросплавів. Іншими видами діяльності також є: неспеціалізована оптова торгівля продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами, оптова торгівля металами та металевими рудами, вантажний залізничний транспорт. ПАТ «Запоріжсталь» входить до міжнародного металургійного холдингу «Метінвест».

Аналіз ПАТ «Запоріжсталь» проведений за методикою, яка обрана авторами, з існуючих, що включає аналіз: ліквідності, платоспроможності, ділової активності, рентабельності.

Результати розрахунків системи відносних показників для ПАТ «Запоріжсталь» наведені в таблиці 5.

На підставі даних таблиці 5 можна зробити наступні висновки:

1. Показники ліквідності підприємства показали позитивну динаміку. Коефіцієнт покриття для Запоріжсталі в кінці звітного періоду виявився практично рівним, в той час як коефіцієнти швидкої і абсолютної ліквідності для ПАТ «Запоріжсталь» значно вище.

2. Показники платоспроможності демонструють суперечливі тенденції. З одного боку показники структури капіталу демонструють негативну динаміку і на кінець досліджуваного періоду не задовольняють нормативним значенням. З іншого боку, коефіцієнти забезпеченості власними оборотними засобами та маневреності власного капіталу показали значне зростання і задовольняють нормативним значенням в обох випадках.

3. Показники ділової активності свідчать про зниження оборотності на українському підприємстві. У той же час вони дозволяють зробити висновок про збільшення ефективності використання основних засобів, оскільки спостерігається позитивна динаміка фондівіддачі, хоча на українському на кінець досліджуваного періоду фондівіддача була більш ніж удвічі.

4. Не дивлячись на зростання показників рентабельності ПАТ «Запоріжсталь» в 2021 р, до кінця досліджуваного періоду показники рентабельності, які розраховуються за чистим прибутком повернулися до колишніх значень, а збитковість реалізації знизилася.

Таблиця 5 – Аналіз фінансового стану ПАТ «Запоріжсталь»

Показник	2019	2020	2021	2022
Аналіз ліквідності				
Коефіцієнт покриття	0,784	0,979	1,209	1,180
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,451	0,659	0,973	1,022
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,021	0,034	0,060	0,011
Аналіз платоспроможності				
Коефіцієнт платоспроможності (автономії)	0,470	0,520	0,499	0,423
Коефіцієнт фінансування	1,127	0,922	1,006	1,363
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	-0,216	-0,021	0,209	0,180
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,187	-0,015	0,179	0,222
Аналіз ділової активності				
Коефіцієнт оборотності активів	1,190	1,188	0,940	0,912
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	3,240	4,922	3,703	2,443
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	8,488	5,696	3,096	2,023
Термін погашення кредиторської заборгованості, днів	111	73	97	147
Термін погашення дебіторської заборгованості, днів	42	63	116	178
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	8,081	9,360	8,597	10,141
Фондовіддача	2,101	2,163	1,953	2,416
Коефіцієнт віддачі власного капіталу	2,612	2,382	1,850	2,014
Аналіз рентабельності				
Коефіцієнт рентабельності активів,%	6,03	6,83	13,29	6,54
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу,%	13,24	13,70	26,17	14,43
Коефіцієнт рентабельності реалізації,%	-20,00	-22,00	-27,00	-13,00

Примітка – Розраховано авторами на підставі методики [1]

Висновки. У дослідженні вирішено актуальну науково-прикладну проблему, яка полягає в аналізі фінансового стану і тенденцій розвитку великих підприємств в металургійній галузі України.

Проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки:

1. Проаналізовано стан і тенденції розвитку металургії в Україні. Основними проблемами металургійної галузі України є: зниження частки внутрішнього ринку України в світовому обсязі споживання готової металопродукції, зростання експорту, що пов'язано з надлишком сталевих продукції на внутрішньому ринку, відсутність інновацій в металургійній галузі, низька інвестиційна активність.

2. Проведено фінансовий аналіз найбільшого підприємства металургійної галузі України ПАТ «Запоріжсталь». На підставі аналізу дані наступні пропозиції для розвитку металургійних підприємств України: залучення іноземних інвесторів; залучення додаткових грошових потоків засновників через перегляд дивідендної політики виплат; модернізація основних виробничих фондів; перегляд асортименту продукції; зниження ставок оподаткування для металургійної продукції при споживанні на внутрішньому ринку; застосування сучасних технологій виробництва; скорочення продажу на експорт сировини і напівфабрикатів.

Все вищевикладене дозволить підвищити ефективність діяльності металургійних підприємств, істотно знизити ймовірність банкрутства, що позитивно позначиться на розвитку металургійної галузі України в цілому.

Бібліографічний перелік

1. Про внесення змін до Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи дове-

дення до банкрутства : Наказ Міністерства економіки України від 26.10.2010 р. № 1361. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1361665-10#Text> (дата звернення: 23.12.2023).

2. Економічна статистика / Економічна діяльність / Діяльність підприємств. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/size_20.htm (дата звернення: 23.12.2023).

3. Меліхова Т. О. Аналіз фінансового стану та виявлення загроз як засіб прогнозування ймовірності банкрутства промислового підприємства URL: <http://pte.diit.edu.ua/article/view/176496> (дата звернення: 23.12.2023).

References

1. On making changes to the Methodological recommendations for identifying signs of enterprise insolvency and signs of actions to conceal bankruptcy, classified bankruptcy or lead to bankruptcy: Order of the Ministry of Economy of Ukraine dated October 26, 2010 No. 1361. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1361665-10#Text> (date of application: 12/23/2023).

2. Economic statistics / Economic activity / Activities of enterprises. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/size_20.htm (access date: 12/23/2023).

3. Melikhova T. O. Individual analysis of financial status and threats as a means of predicting the probability of bankruptcy of an industrial enterprise URL: <http://pte.diit.edu.ua/article/view/176496> (access date: 12/23/2023).

Melikhova Tetyana, professor, Doctor of Economic Sciences, Zaporizhzhia National University. ORCID: 0000-0002-9934-8722

Makarenko Andriy, professor, Doctor of Economic Sciences, Zaporizhzhia National University. ORCID: 0000-0002-9576-928X

Melikhov Yevgenii, assistant, Zaporizhzhia National University. ORCID: 0000-0002-9856-9291

Skachkova Ksenia, recipient, Kyiv national university of culture

MONITORING OF THE FINANCIAL STATE OF PJSC “ZAPORIZHSTAL” AS A MECHANISM FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF MANAGEMENT

Metallurgy is traditionally a basic branch of industry and plays an important role in the economy of Ukraine as a supplier of basic construction materials and an indicator of the country's socio-economic development. Therefore, the research topic is very relevant for the economy of Ukraine.

The state and trends of the development of metallurgy in Ukraine are analyzed. The main problems of the metallurgical industry of Ukraine are: a decrease in the share of the domestic market of Ukraine in the world volume of consumption of finished metal products, the growth of exports, which is connected with the surplus of steel products on the domestic market, the lack of innovations in the metallurgical industry, low investment activity.

A financial analysis of the largest enterprise of the metallurgical industry of Ukraine was carried out PJSC "Zaporizhstal". Based on the analysis, the following suggestions are given for the development of metallurgical enterprises of Ukraine: attraction of foreign investors; attraction of additional cash flows of the founders through the revision of the dividend payment policy; modernization of the main production assets; review of product range; reduction of tax rates for metallurgical products when consumed in the domestic market; application of modern production technologies; reduction of sales for export of raw materials and semi-finished products.

Based on the financial analysis, the following proposals are given for the development of metallurgical enterprises of Ukraine: attraction of foreign investors; attraction of additional cash flows of the founders through the revision of the dividend payment policy; modernization of the main production assets; review of product range; reduction of tax rates for metallurgical products when consumed in the domestic market; application of modern production technologies; reduction of sales for export of raw materials and semi-finished products.

Key words: financial analysis, enterprise management, financial condition, metallurgical industry, efficiency of metallurgical enterprises.

Стаття надійшла до редакції 05.10.2023 р.